

FAKULTEIT VAN TEOLOGIE.

Die Roeping tot die Amp van Predikant

(Rede gehou by die oordrag van die rektorat aan die Teologiese Skool, November 1950).

'n Onderwerp soos hierdie kan begrypelikerwys uit verskillende oogpunte benader word. Dit kan bv. uit dogmatiese of eksegetiese hoek besien word; maar hier wil ons dit benader vanuit kerkregtelike aspek. En as ons dit in gedagte hou moet ons rekening hou met die feit dat die kerkregtelike opvatting van die roeping ook weer aansluit by die stelsel van kerkregering wat aanvaar word. Op die gebied van die kerkregering spreek die Kerk van Christus ook nie met een stem nie. Die stelsel van waaruit ons dit wil benader is die van die Presbiteriale of Gereformeerde, maar dit is tog goed om hier net die belangrikste stelsels in hooftrekke aan te dui en dan een en ander aangaande ons stelsel te sê.

Daar is in die **eerste plek** die sgn. Episkopale of Biskoppelike stelsel waarvan die Rooms Katolieke Kerk die mees konsekwente eksponent is en verder ook die Anglikaanse Kerk van Engeland. In die **tweede** plek noem ons die sgn. Territoriale stelsel wat leer dat die hoof van die Staat ook tegelykertyd hoof van die Kerk van daardie land is. (Cuius regio eius religio). Hierdie stelsel is van die begin van die Reformasie af in Duitsland toegepas onder leiding van Luther. 'n **Derde** stelsel is die sgn. Independentistiese of Kongregasionalistiese wat van die standpunt uitgaan van kongregasies of aparte groepe gelowiges. Hierdie aparte kongregasies bestaan elkeen afsonderlik en 'n kerkverband word nie aanvaar nie, vandaar die benaming Independentisties. As **vierde** stelsel noem ons hier die die sgn. Kollegialistiese wat so genoem word omdat volgens hierdie stelsel die Kerk nie van goddelike oorsprong is nie, maar ontstaan deurdat mense hulle verenig om saam 'n kerk uit te maak. So'n Kerk word dan gebore uit 'n verdrag of ooreenkoms en is niks anders as 'n collegium of vereniging nie, soos daar meer ander verenigings in 'n land kan wees.

As vyfde stelsel noem ons die Gereformeerde of soos dit ook bekend is die Presbiteriale. Soos gesê is dit die stelsel wat ons aanvaar en volgens ons onderwerp behandel ons dit in hooflyne.

Kenmerkend van hierdie stelsel is dat dit sy uitgangspunt nie in die groot wêreldkerk van Rome vind nie of in die Nasionale Landskerk van die Lutherse nie; ook nie in die Kerkgenootskap waarvan die gemeentes

maar net onderdele is soos die Kollegiale stelsel wil nie. Dit vind sy uitgangspunt in die plaaslike gemeente wat beskou word as die selfstandige sigbare openbaring van die Liggaam van Christus. Hierdie uitgangspunt vind sy grond in die H. Skrif en veral in die N.T. waar die woord kerk as plaaslike gemeente 91 maal voorkom (1). Die plaaslike kerk of gemeente kom dan saam om op bevel van Christus die ampte in te stel en verder alles te doen wat vir die inrigting van die Diens van die Woord en Sakramente nodig mag wees. Die afsonderlike gelowiges staan in die amp van algemene gelowiges en as sodanig het hulle ook pligte om te vervul bv. om toe te sien dat die ampswerk deur die ampsdraers getrou gedoen word. Hierdie plaaslike kerk word regeer deur 'n kerkraad in die Naam van die Koning van die Kerk, Jesus Christus. Die gemeentes is weer konfoederatief verbind in wat bekend is as 'n kerkverband en wat funksioneer deur verskillende Meerdere vergaderinge soos Klassisse en Sinodes. Kuyper sê hiervan in sy „Tractaat van de Reformatie der Kerken”: „Opdat echter dit locale uitgangspunt aan de grootsche heerlijke gedachte van de eenheid der Kerk geen afbreuk doe, staat hier als tweede kenmerk naast dat deze locale Kerken met elkander in verband moeten treden en onderling tucht en dus gezag over elkander behoren uit te oefenen . . .” Dit konfoederatiewe gezag van Classis en Sinode mag intussen nimmer het karakter der kerk als een kerk der geloovigen krachtens de uitverkiezing vernietigen.” (2)

Die lidmate vorm 'n integreerende deel in die stelsel want hulle moet die ampsdraers aanwys. Hierdeur word die weg van clericalisme afgesny. As verdere eienskap stel ons hier die verhouding van Staat en Kerk vas: Sonder om die minste reg oor die Staat aan te matig stel die kerklike gesag egter vas dat die Kerk volkome selfstandig is op sy eie terrein. “Zoo min de politieke overheid aan de macht der Kerk onderworpen mag worden naar de roomsche leer der twee zwaarden, evenmin kan de Kerk zich zonder te verkwijnen voegen onder de suprematie van den Staat. Elk dier beide machten heeft een eigen levensfeer, die zij beheerscht, en draagt ook een eigen karakter dat zich in den loop der eeuwen hoe langer hoe scherper heeft afgeteekend.” (3)

Hierdie stelsel van kerkregering wat van Calvyn afkomstig is, is in verskillende kerkordes uiteengeset soos bv. in dié van Geneve, dié van Frankryk en die van die verskillende kerkordes van die Nederlandse Kerk; dit het hier in die bekende kerkorde van die Sinode van Dordrecht 1618-19 sy beslag gekry en is hier afgesien van kleiner veranderinge tot vandag toe behou. Hierdie kerkorde is ook deur die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika op sy eerste Sinode in 1862 aanvaar „om naar dezelve te handelen in de kerkregering, voor zoover dezelve in deze onderscheidene

landen, naar de gelegenheid der gemeente, kan worden toegepast." (4)

Kragtens hierdie besluit was die Dortse kerkorde dus in gebruik in dié Kerk, maar weëns omstandighede moes in die praktyk veranderinge gemaak word sodat bv. in die plek van Klassis en Partikuliere Sinode die Algemene Vergadering ingevoer moes word wat eers na 1945 finaal uit ons kerklike lewe verdwyn het. (4a).

Hierdie kerkorde bestaan uit 86 artikels wat in vier groot afdelings verdeel word en waarin respektiewelik gehandel word oor die Dienste (arts. 2—28); oor Kerklike samekomste (arts. 29—52); oor die Toesig oor leer, sakramente en seremonies (arts. 53—70) en oor die Kerklike Tug (arts. 71—86).

As ons dus die roeping tot die amp van predikant vanuit kerkregtelike aspek wil benader, sal ons die verskillende bepalinge daarvoor in die kerkorde moet behandel. In hierdie verskillende bepalinge word die roeping nie as 'n afgeronde geheel in een of meer artikels beskrywe nie, maar die verskillende elemente kom in afsonderlike artikels ter sprake. Die plan is nie om die verskillende artikels hier te behandel nie, maar slegs om die afsonderlike elemente te probeer saamvoeg tot 'n geslote geheel. Op al die praktiese vrae in dié verband sal ons ook nie kan ingaan nie, maar sal slegs die groot beginsels hier nader aandui.

1. Die amp van predikant as sodanig.

Omdat ons hier met die roeping tot die diens van evangeliedienaar te doen het en ons daarmee op 'n terrein tree wat nie deur die gewoon menslike bepalinge gereguleer kan word nie, is dit nodig dat ons die wese van die amp van predikant vooraf duidelik moet omlin.

Wie die Kerk as 'n gewoon menslike vereniging sonder 'n ewigheidsagtergrond beskou, moet tot geringskatting van die ampte kom, aangesien menslike verenigings geen ampte in hierdie sin erken nie, maar slegs funksies. Vir ons egter is die Kerk nie 'n sodanige vereniging nie, maar 'n „heilige vergadering van almal wat waarlik in Christus glo, wat hulle hele saligheid in Jesus Christus verwag en gewas is deur sy bloed, geheilig en verseël deur die Heilige Gees." (5)

As gevolg van hierdie opvatting van die Kerk aanvaar ons ook in alles wat die Kerk raak die Opperseggenskap van Jesus Christus as Hoof van sy Kerk. Om hierdie koninklike gesag oor sy Kerk te kan uitoefen het Christus na die hemel gevaar, waar Hy met koninklike heerlikheid beklee is. En vandaar regeer Hy vandag nog sy Kerk. Hy kan dit sonder enige menslike hulp doen want Hy beskik oor „alle mag in hemel en op aarde" maar Hy gebruik goedgunstiglik mense hiervoor wat Hy vir die taak roep. Hierdie mense wat op aarde geroep word om as regeerders van sy Kerk op te tree, is dan die instrumente wat Hy vir daardie

doel aanwend. „Hij is en blijft in alle ding de enige en onwederstandelijke Werker en de menshelike persoon is nooit anders dan een instrument, waarvan de koning zich met koninklyke majesteit bedient.” (6)

Christus is dus vandag nie meer op aarde nie, maar Hy spreek nog gedurig tot sy volk deur middel van sy Woord en die kanaal is die gewone kerkamp. „Doel, strekking, roeping van dit ampts is, om het Woord Gods, het Woord des Konings waar te maken, te verwerklikken, te realiseeren met onwederstandelijke macht.” (7) En op die „onwederstandelijke macht” moet klem val want die bediening van die amp het die sleutelmag. Die amp wat Christus oorspronklik ingestel was die een enkelvoudige amp van apostel, waarin opgesluit gelê het die leer-, regeeren barmhartigheidsamp. En eers toe die Kerk gegrondves was en die omstandighede dit noodsaaklik gemaak het, het die afsonderlike ampte tot stand gekom totdat die apostolaat verdwyn het. „Voor ons staat het vast, dat de twaalven een gesloten kring hebben gevormd die uitgestorven is en moest uitsterven, toen hun taak als grondleggers eenmaal vervuld was, want toen moesten zij plaats maken voor de stille huisbezorgers, die der gemeente bij voortduring in de gewone amptsdragers geschonken zijn.” (8)

Christus gebruik dus as Hoof van die Kerk die verskillende ampte wat onderling gelykwaardig is, elkeen op sy eie terrein. Die ampte is dus ingestel deur die Koning van die Kerk vir die behartiging van sy belange op aarde.

Besien ons nou die amp van predikant by hierdie lig, kan ons die volgende dienaangaande vasstel:

- 1) Dit moet 'n „diene” wees en hierdie dienende karakter word tewens weerspieël deur die benaming „dienaar”;
- 2) dit sluit hoofsaaklik in bediening van die Woord en Sakramente en as Calvyn in sy ondersoek na die wese van die amp die Skriftuurplekke nagegaan het, sê hy: „Uit deze en dergelijke plaatsen, die men verscheidene malen tegemoet komt, kan men opmaken dat ook in het ambt des herders deze twee voornaamste delen zijn, het evangelie te verkondigen en de sacramenten te bedienen”; (9)
- 3) dit is met gesag beklee: vantevore is reeds daarop gewys dat die amp met „onwederstandelijke macht” optree en in hierdie woorde lê die weerspieëling van die gesag waarmee die amp spreek; so moet ook die amp van bediening van die Woord met gesag optree want dit is die handhawing van die sleutelmag. As dr. A. Kuyper in sy meergemelde „Tractaat van de Reformatie der Kerken” gewys het dat die predikant vir die gereformeerdes 'n gewone mens is en ook na sy

ampsaanvaarding bly en daardeur nie vanself grootheid verkry nie, gaan hy verder: „Een burgemeester in zijn qualiteit is met zekere majesteit Gods bekleed, onverschillig hoe hij zijn ambt bediene, maar bij den predikant wordt al de waardij van zijn optreden uitsluitend beheerscht door de waarheid van het Woord dat hij predikt. Voor zoverre door zijne dienst dat Woord er komt, spreekt hij met 'n Konings macht en hanteert hij de sleutelen des Hemelrijks.” (10).

- 4) Dit moet ook 'n goddelike karakter dra: die gereformeerdes het altyd nadruk gelê op die feit dat die kerklike roeping van God is. Bouwman sê hiervan: „Het goddelijk karakter van het ambt is niet alleen beperkt tot de apostelen en profeten, maar ook de wettig door de Kerk geroepene dienaren zijn dienaren van Christus.” (11)

En omdat die gereformeerdes hierdie heerlike agtergrond van die amp aanvaar is daar van die begin af gewaak teen misbruike en profanisering van die roeping. „Daar is baie wat in ons tyd die amp misken en dit losmaak van hierdie anker met die gevolg dat nie net die persoon wat geroep word tot die amp moet ly aan onderskatting nie, maar die amp self ook geheel-en-al in diskrediet geraak.

Die roeping van die predikant word dus besien by die lig van hierdie hoog-heilige karakter van die amp vandaar dat dit nooit ligvaardig mag benader word nie.

II. Die voorbereiding vir die amp.

Tydens die Reformasie was daar begryperlikerwys 'n baie groot tekort aan predikante en dit is opmerklik dat al drie die groot reformatore, Luther, Calvyn en Swingli, met onvermoeide ywer gewerk het om die geleentheid vir studie daar te stel teneinde in die nood van die Kerk te kan voorsien. „De Reformatoren hebben zich niet in abstracto afgevraagd: welke reformatie moet het onderwijs ondergaan;; zij gingen uit van een practische behoefte. Er was gebrek aan predikanten; in dien nood moest worden voorzien; voor hun opleiding deugde het bestaande onderwijs niet; en met het oog daarop werden de bestaande scholen verbeterd of nieuwe opgericht.” (12) Die weg wat die reformatore aangewys het was dus „bestaande scholen verbeterd of nieuwe opgericht.” Hulle het dus nie die weg opgegaan om in die noodtoestand maar gebruik te maak van ongeskoolde kragte nie. Op die punt van opleiding tot die Diens van die Woord het al die reformasiegesindes ongelukkig ook nie eenders gedink nie. Die voorstanders van die sgn. „inwendige lig” het bv. in hierdie saak uitgegaan van die gedagte dat opleiding oorbodig was. (13) Die reformatore self het egter voorkeur gegee aan universiteitsopleiding; (14) maar van die begin af was daar

hoofsaaklik twee denkrigtinge nl. universitêre onderwys en dié aan seminaria. Die twee lyne loop deur die geskiedenis van kerkregering in die Gereformeerde Kerke vanaf die Reformasie tot vandag toe. Ons hoef hier egter nie in te gaan op die hele aangeleentheid en vas te stel wat **reg is nie, maar ons moet hier let op die beginsel** van voorbereiding vir die amp van predikant langs die weg van studie.

In Suid-Afrika is van die begin af klem gelê op goed toegeruste predikante, en waar die omstandighede vir studie in die land so ontoereikend was, moes vanuit Nederland toegeruste predikante hierheen gestuur word. Dit het met groot moeite en opoffering gepaard gegaan en gevolglik het daar gedurende die 19e eeu stemme opgegaan vir die opleiding van predikante alhier. Dit was egter eers in 1859 dat die Kweekskool te Stellenbosch tot stand gekom het, sodat die Kerk aan die Kaap in die behoefte aan bedienaars van die Woord probeer voorsien het.

Toe die Gereformeerde Kerk in 1859 tot stand gekom het, was die nood net so groot, veral in Transvaal; daarom het die saak van opleiding van aanstaande predikante dadelik die aandag geniet en reeds op die eerste Algemene Sinode van die Kerk, gehou in 1862, het ds Postma die noodsaaklikheid van opleiding beklemtoon en die vergadering het dit beaam. (15) Op hierdie weg is met groot moeite en opoffering voortgegaan en in 1869 is 'n eie Teologiese Skool op Burgersdorp gestig wat die begin was van die huidige Teologiese Skool van die Gereformeerde Kerk en die Potchefstroomse Universiteit vir C.H.O. Aan hierdie inrigtings word aan aankomende teologiese studente geleentheid gegee om 'n behoorlike propedeutiese studie van drie jaar te deurloop en om daarna 'n verder vierjarige studie in die teologie te voltooi. Hierdie studie is dus universitêr en seminaristies ook wat die teologiese deel daarvan betref.

III. Die roeping tot die amp.

Om in hierdie hoog-heilige amp te kan tree is dit nodig dat daar 'n roeping tot die persoon moet kom. Gevolglik skenk ons in hierdie verband aandag aan die noodsaaklikheid van sodanige roeping.

Die eerste artikel van die kerkorde wat handel oor bedienaars van die Woord, lê reeds klem hierop en wel in die vorm van 'n *conditio sine qua non*. „Dit sal vir niemand, al is hy Doktor, ouderling of diaken, geoorloof wees om die diens van die Woord en die Sakramente uit te oefen sonder dat hy wettig daartoe beroep is . . .” (16).

'n Dienaar van die Woord moet optree as 'n gesan van sy Koning en geen gesant tree op tensy dat hy vooraf aangestel is nie; so ook in die diens van Koning Christus. Om die roeping tot die heilige bediening reg te verstaan moet ons onderskeid maak tussen inwendige en uitwendige

roeping. Albei is nodig voordat 'n persoon kan optree as bedienaar van die Woord.

Inwendige roeping: Die inwendige moet aan die uitwendige roeping voorafgaan en die uitwendige moet weer dien as die bewys van die inwendige. Onder die inwendige roeping word gewoonlik **drie** dinge verstaan:

- (i) **Die mededeling van gawes wat nodig is vir die amp:** Jansen sê hiervan in sy breë verklaring van die Kerkorde: „Hij (God) deelt ons die natuurlike gaven mede, welke door de genade geleid en gevormd, tot die bediening nodig zijn.” (17) En onder die gawes waarvan hier sprake is, is gesondheid na liggaam en siel, 'n goeie verstand, 'n gesonde wil en 'n gemis aan karaktergebreke en temperamentsondes sekerlik van die belangrikste.
- (ii) **'n Suiwere, opregte en standvastige begeerte om die amp te mag beklee:** Die begeerte moet suiwer wees, vry van alle hybedoelinge soos Diotrefes „wat onder hulle die eerste wil wees . . .” (18) Die amp moet verder opreg begeer word uit liefde vir Christus en sy diens; tot uitbreiding van die evangelie en boweal tot verheerliking van God. Die begeerte moet standvastig wees, want 'n dienaar van die Woord moet homself sy lewe lank aan hierdie diens wy, sodat dit 'n besliste keuse moet wees bo alle ander take. Hierdie keuse moet gedoen word en daarna moet hy bereidwillig wees om alle lief en leed wat daarmee gepaard gaan te ontvang. (19).
- (iii) **Dit bestaan eindelijk nog daarin dat die weë wat na die amp lei gebaan moet word:** In die praktyk sal dit hoofsaaklik neerkom op die vinde van middele om te kan studeer; die geleentheid wat nodig is vir die studie; die goeie vordering in die studie self en die voltooiing van die studie met die gewenste uitslag.

„Wanneer deze drie beginselen in toenemende mate bij ons gevonden worden, kunnen wij zeggen dat wij inwendige roeping hebben.” (20) En Calvyn sê van hierdie sy van die roeping: „Zij is het goede getuigenis van ons hart, dat wij de aangeboden ambt aannemen niet uit eersucht, noch uit hebzucht, noch uit enige andere begeerte, maar uit een oprechte vreeze Gods en uit lust om de Kerk op te bouwen. Dit getuigenis is, zoals ik gezegd heb, voor een ieder van ons noodzakelijk wanneer we onze dienst bij God aangenaam willen maken.” (21).

Uitwendige roeping: Maar op hierdie inwendige roeping moet die uitwendige volg, want al sou 'n persoon beweer dat hy inwendige geroep is tot die predikamp, is dit nog geen bewys van werklike roeping nie.

Na die Reformasie moes reeds vroeg in die Kerk van Nederland in verband hiermee 'n bepaling vasgelê word, want die gedagte het by baie posgevat dat hulle maar sonder kerklike roeping kon optree en preek. Daar het dan ook 'n soort rondreisende predikers ontstaan, baie van wie voorheen priesters en monnike was, maar wat met die hervorming meegegaan het. Hulle is in die kerklike lewe van daardie dae „lopers” genoem. Hierdie predikers het oral hoorders gevind, want daar was 'n groot tekort aan predikante en verder was die onkunde van die gemeentes groot, sodat hulle maklik hier of daar kon indring. Die Kerke was dus genoodsaak om van die begin af daarteen te waak. In 1565 het die Kruiskerke in Vlaandere reeds op die Sinode van Tours 'n bepaling gemaak dat niemand sonder wettige beroeping die Woord van God mog bedien nie. (21a). Die Konvent van Wesel, 1568, het die noodsaaklikheid uitgespreek van 'n wettige beroeping voor bediening van Woord en Sakramente; en so het die daarop volgende Sinodes voortgegaan totdat die huidige bepaling sy beslag gekry het in die kerkorde van die Sinode van Dordrecht 1618-19. (22) En in art. 3 van hierdie kerkorde is selfs 'n strafbepaling vervat, want daarin lui dit „En as iemand hierteen handel en, nadat hy meermale vermaan is, dit nie nalaat nie, sal die Klassis oordeel of hy as 'n skeurmaker verklaar of op 'n ander manier gestraf moet word.” (23)

Teen so'n uitwendige roeping wat volgens die Kerke van die Reformasie noodsaaklik is, was daar altyd nog besware. Ons kan eintlik sê: van die vroegste tye af, want in die 2e en 3e eeu al het van die kant van die Montaniste en die Donatiese stemme van protes daarteen opgegaan. Veral die voorstanders van die sgn. „inwendige lig” het besware daarteen gehad, want hulle wou nie van 'n besondere amp weet nie en gevolglik ook nie van 'n uitwendige roeping nie. (24)

Die hervormers het hulle egter nie hierdeur van stryk laat bring nie en dit is van gereformeerde kant reeds vroeg in die stelsel van kerkregering opgeneem, omdat hulle hiervoor genogsame gronde in die Heilige Skrif gevind het. (25)

Wat die uitwendige roeping self betref het die Kerke dit nie aan die willekeur van die kerkrade oorgelaat nie, maar dit baie duidelik omlyn. En die bepaling in die kerkordes dienaangaande bestaan uit 4 sake nl. verkiesing, eksaminasie, approbasie en bevestiging. (26)

Die grondgedagte agter hierdie bepaling is dat elke gemeente, volgens Gods Woord, as 'n komplette kerk selfstandig bestaan, sodat hulle onderling gelykwaardig naas mekaar bestaan en elkeen afsonderlik onderworpe is aan sy Hoof Christus met in agneming van die kerkverband.

Teneinde die karakter van die uitwendige roeping nader aan te dui, staan ons by elkeen van hierdie dele stil. Vooraf moet die aandag gevestig word op die feit dat in die bepalinge insake wettige beroeping daar verskil gemaak word tussen diegene wat as proponente beroep word en die wat reeds as predikante in diens is. Hierdie verskille kan egter gaandeweg aangedui word.

(i) **Verkiesing:** Hierdie deel van art. 4 kerkorde lui: „Ten eerste in die verkiesing deur die kerkraad en die diakens, na voorafgaande gebede, met onderhouding van die reëling wat daarvoor plaaslik in gebruik of deur die kerkraad vasgestel is, en van die kerklike ordinansies dat alleen diegene vir die eerste maal tot die diens van die Woord beroep kan word wat deur die Klassis, waarin hulle woon, preparatoir (voorbereidend) geëksamineer is; en verder in Kerke met nie meer as een dienaar nie, ook met advies van die Klassis of van die Konsulent wat hiervoor deur die Klassis aangewys is, waar dit tot nog toe gebruiklik was.” (27) Dat die vaders hierdie saak nie lig geskat het nie blyk uit die woorde „na voorafgaande gebede.” Hierdie woorde staan so op die voorgrond omdat dit pas by hulle opvatting van die amp van predikant. Die predikant is gesant van Koning Christus en daarom word hy ook deur Hom gestuur. Hierdie sende is egter nie direk nie, maar indirek, aangesien mense gebruik word om die roeping te voltrek. In die gedagte van verkiesing lê dus die dieper gedagte dat God Self roep, maar dat die kerklike verkiesing die middel daarvoor is. „Het gebed moet zich op de verkiezing samentrekken en van God afsmecken, dat Hij door middel der verkiezing den rechten man wil roepen.” (28) Die gebed mag dus by so'n gewigtige aangeleentheid nie agterweë bly nie. 'n Beroeping sonder gebed is nie wettig nie volgens hierdie bepaling.

Wie kies? Die kerkraad en die diakens, met onderhouding van die reëling wat daarvoor plaaslik in gebruik of deur die kerkraad vasgestel is. Agter hierdie bepaling lê daar, soos byna by elkeen van die artikels in die kerkorde, 'n hele geskiedenis, waarop ons hier nie ten volle kan ingaan nie. Op een en ander vestig ons egter die aandag. Wat was Calvyn se antwoord op hierdie vraag? Hy skrywe in sy Institusie daarvoor: „Wij zien dus, dat dit naar Gods Woord de wettige roeping van een dienaar is, wanneer door de eenstemmigheid en goedkeuring van het volk diegenen gekozen worden die geschikt zijn. En dat de andere herders de verkiezing moeten leiden, opdat niet door lichtvaardigheid, of door partijschap of door oproerigheid door de menigte wordt gezondigd.” (29) Calvyn stel dus vas op grond van Gods Woord dat die volk moet aanwys wie as leraar moet optree, maar onder leiding van die ander leraars.

Watter weg het die gereformeerdes in Nederland gevolg? As ons die bepaling van die kerkorde lees wil dit voorkom of hulle Calvyn hier nie gevolg het nie, maar die antwoord op die vraag vind ons in die verskillende bepalinge wat van tyd tot tyd gemaak is. Te Wesel, 1568 kry ons die eerste aanduiding: „Nu kan een beroeping en verkiezing met geen enkel recht voor wettig gehouden worden tenzij daarbij zooveel mogelijk én de kuipery van den beroepene én de teugellooze en onbezonnen genegenheden van het volk en de eerzuchtige heerschappij van de ouderlingen en voorgangers buiten gesloten wordt.” (30)

Wesel is dus bedug vir dieselfde gevare as wat Calvyn genoem het, vandaar die aanduiding om kuipery by die beroepene, teuelloosheid by die volk en eersug by die ouderlinge en voorgangers tot 'n minimum te reduceer. Aangesien Wesel egter geen Sinode was nie, maar slegs 'n Konvent, moes 'n tydelike reëling aan die hand gedoen word totdat 'n Sinode kon vergader. En die tydelike reëling is belangrik want dit sou in latere jare die beroeppraktyk word; nl. die kerkraad moes 'n tweetal opstel en die gemeente kies dan een daaruit. (31)

Die Sinode van Emden, 1571 het as die eerste wettige Sinode die saak soos volg opgelos: „De Dienaaren de Woorts sullen van den Consistorie met het oordeel ende goet duncken der Classischer versamelinghe, ofte twee ofte drie Ministers uyt de genabuerte Kercken vercooren worden. Vercooren zijnde, sullen sy der Ghemeente voorgesteld worden, op dat sy, ofte door stilswijghen der Ghemeente aenghenomen worden, ofte soo daer yet ware daerom die Ghemeente in de Verkiezinghe niet verwilligen en wilde, dat binnen 15. daghen onghewaerlijck voortgebracht werde. Noch tans of eenighe Kercken, daer de Verkiezinghe by 't Ghemeente volck staet achteden, dat hare ghewoonheyt niet te veranderen en ware, die sullen ghedragen worden ter tijt toe, dat het door die algehemeene Synodale versamelinghe anders sal verordent zijn.” (32)

Emden het klem laat val op die kerkraad wat kies in oorleg met die Klassis terwyl die gemeente moes bewillig; en waar dit gebruikelik was dat die gemeente gekies het, moet dit nie verander word nie maar geduld.

Die rede waarom ons gereformeerde vaders hierdie weg opgegaan het, was nie omdat hulle wou vashou aan die hiërargiese beginsel nie, maar omdat hulle bedug was vir die Independentistiese stelsel wat die gemeente alleen gekonsidereer en geen kerkverband erken het nie.

In die bepalinge van die daarop volgende Sinodes is gepoog om die saak so te stel dat die twee nuanseringe wat onder die gereformeerdes bestaan het, bevredig kon word. Eers is by die kerkraad ook die diakens gevoeg; (33) later het bygekom die woorde „met vaste en bidde”; (34)

totdat dit op die Sinode van Dordrecht, 1618—19 sy redaksie verkry het wat baie jare gegeld het. (35)

In 1905 is die artikel egter deur die Gereformeerde Kerke van Nederland gerevisieer en aan die kerklike praktyk nader gebring met die byvoeging van die woorde „met onderhouding van die reëling wat daarvoor plaaslik ingebruik of deur die kerkraad vasgestel is.” Hierdie redaksie is ook oorgeneem deur die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika in 1913 en bestaan vandag nog in art. 4 van die Kerkorde. (36)

Deur hierdie bepaling is die opening gegee vir huishoudelike bepalinge in verband met hierdie gewigtige aangeleentheid. Die Kerkraad kan die saak van beroeping dus reël, sodat die gemeente sowel as die kerkraad daarin tot hul reg kom.

Die groot gedagte moet egter nooit uit die oog verloor word nie, dat dit eintlik die Koning is wat roep en dat bogenoemde slegs instrumente is daartoe.

Die advies van die Klassis: In die bepaling word ook melding gemaak van die advies van die Klassis of van die Konsulent. Wat word hiermee bedoel? Moet ons daarin die onbevoegdheid van die plaaslike kerkraad sien om selfstandig te beroep? Stellig nee—elke plaaslike kerkraad is 'n selfstandige liggaam wat die gemeente verteenwoordig en dus volkome bevoeg om op te tree, maar die bepaling is nodig, nie so seer vir die wese van die beroep nie, as vir die welwese daarvan. Dit is 'n erkenning van die kerkverband in hierdie belangrike saak; temeer waar die predikant ook beroepbaar is in die kerkverband. (37) Die konsulent tree dan namens die kerkverband op en gee aan sake in die vakante gemeente leiding. Afgesien van die optrede van die konsulent is hierdie advies van die Klassis nie 'n realiteit in ons kerklike lewe nie; wel tree die verteenwoordigers van die Klassis op by 'n latere stadium van die roeping nl. die bevestiging, soos later sal blyk; maar die Klassis as vergadering gee nie advies by die beroep nie.

(ii) **Eksaminasie.**

'n Verdere element van 'n wettige roeping is die ondersoek van die leer sowel as die lewe deur die Klassis. (38)

Die noodsaaklikheid van hierdie ondersoek deur die Kerk betoog Bouwman soos volg: „Na de wetenschappelijke voorbereiding volgt het onderzoek, of iemand bekwaam en geschikt is: Dit examen is beslist nodig. Het is niet voldoende voor een predikant, dat hij Jesus liefheeft en wenscht te dienen, hij moet niet alleen zijn een man van godzaligen levenswandel, maar hij moet ook de vereischte bekwaamheden bezitten, een rechte kennis van en een goed inzicht in de H. Schrift, in de historie en

de leer der Kerk, benevens de onderscheiding der geesten ende gave om de gemeente te bouwen en te onderwijzen." (39)

Die Kerke het vanaf Wesel, 1568, die noodsaaklikheid beklemtoon.

Wat die karakter van die ondersoek betref kan ons hier vasstel dat dit nie hier gaan om die toets van die wetenskaplike onderrig nie, maar 'n ondersoek van kerksweë na die leer van die kandidaat, maar dit tref natuurlik vanself ook die wetenskaplike onderrig of sy voorbereidende studie. Ons gaan dus nie hier in op die besonderhede van die wetenskaplike onderrig nie, maar dui in hooftrekke die omvang van die ondersoek aan.

Daar het in die loop van die jare ook ontwikkeling gekom in die ondersoek, want waar aanvanklik net gepraat is van die Peremptoir-eksamen ontmoet ons later in die acta's van die Meerdere Vergaderings ook die sgn. Praeparatoir-eksamen. Die eksaminasie wat hier as tweede deel van die wettige beroep omlin word sien duidelik op die kerklike ondersoek deur die Klassis in teenwoordigheid van die Part. Sinodale deputate. Hierdie bepaling word nie stiptelik toegepas in die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika nie, maar die besluit wat in 1913 deur die Sinode van Steynsburg geneem is, word nog gehandhaaf. Dit kom saaklik op die volgende neer:

- a) Die voorbereidende eksamen berus by die Kuratorium van die Teologiese Skool, wat ook die aankomende studente beroepbaar stel;
- b) dat die proponentseksamen by die Algemene Vergadering van die Provinsie vanwaar die kandidaat afkomstig is, afgeneem word; (Die Alg. Verg. is nou vervang deur die Partikuliere Sinode);
- c) dat die kandidaat by sodanige vergadering sekere vasgestelde stukke vooraf moet inhandig t.w. uitslag van sy Kandidaatseksamen, waarop hy beroepbaar gestel is en verder Attestasie van die gemeente waaronder hy die laaste 4 jaar verkeer het en
- d) die eksamen self wat 2 uur moet duur sal insluit: 'n preek, mondelinge eksamen oor Dogmatiek en vakke wat die uitoefening van die amp betref nl. Homiletiek, Kategetiek, Pastoraal, Liturgiek en Kerkreg.

Na gunstige afloop van die eksamen moet die kandidaat die formulier vir bedienaars van die Woord onderteken. (40)

(iii) **Approbasie.** In hierdie deel van die bepaling word vasgestel dat met die oog op goedkeuring die naam van die beroepene aan die gemeente voorgedra moet word gedurende 'n tydperk van 14 dae. (41)

Hierdie goedkeuring van die gemeente vloei voort uit die mag wat die gemeente volgens die H.S. besit. (42) Dit was dan ook die gebruik in die ou Christelike Kerk en is na die Reformasie vroeg weer in die

kerklike lewe herstel. Voetius spreek in hierdie verband van tweërlei besware: a) Besware teen die wyse van verkiesing en b) besware teen die beroepe predikant. In albei gevalle moet die kerkraad ondersoek instel en sy oordeel daarvoor uitspreek. (43)

Vir hierdie doel moet die naam van die beroepe persoon gedurende 'n tydperk van 14 dae afgekondig word.

Waar die gemeente nie geleentheid kry om uit 'n tweetal een as predikant aan te wys nie is hierdie bepaling beslis onmisbaar want daardeur kan die gemeente dan sy reg van goedkeuring handhaaf. As aan die gemeente met oog op stemming 'n tweetal voorgelê word kom die gemeentelike reg reeds by die verkiesing tot sy reg; maar tog kan ook daarna die approbasie nie weggelaat word nie, want daardeur kan nog sekere punte onder die aandag gebring word wat anders agterweê gelaat sou wees. In die bepaling is ook nie weer sprake van approbasie van die beroep deur die Klassis vervat nie; maar in die kerklike lewe kom dit tog voor in 'n vorm wat later by die bevestiging aangestip sal word.

(iv) **Bevestiging.** Die laaste stuk in verband met 'n wettige beroeping bestaan uit die bevestiging voor die gemeente wat volgens die stipulasies en met oplegging van die hande volgens die formulier moet geskied. (44)

Dit is ook nie 'n onverskillige saak nie en het van die begin af die aandag geniet.

In hierdie verband moet die aandag gevestig word op die feit dat by die bevestiging van proponente dit met oplegging van hande geskied, maar dat in die geval van predikante wat weer bevestig word in 'n ander gemeente, die gebruik nie herhaal moet word nie.

Dat die bevestiging ook weer volgens vaste orde moet geskied is voor die handliggend, vandaar die bepaling dat dit volgens die Formulier daarvoor opgestel, moet geskied.

Die punt wat hier nader toegelig moet word is die **oplegging van die hande**. Hierdie gebruik wat ook in die H. Skrif voorkom, het in die kerkregering van die Gereformeerde Kerke 'n hele geskiedenis deurloop, waarop hier net kortliks gewys word.

Wesel, 1568, het bepaal dat die bevestiging met behoorlike stipulasies moes geskied maar met betrekking tot die handoplegging is dit opsioneel gestel. (45)

Emden, 1571, egter het bepaal dat die oplegging van die hande moes plaasvind, maar sonder „superstitie”. (46) Met hierdie byvoeging van Emden word die hele moeilikheid in hierdie verband aangedui. Wesel het dit opsioneel gestel en Emden waarsku teen superstisie. Daar het

vrees bestaan dat die handoplegging verkeerd vertolk sou word nl. as 'n soort oordrag van ampsgawes, terwyl die Kerke dit slegs beskou het as 'n simboliese teken van broederlike gemeenskap.

As Calvyn oor dië gebruik handel stel hy vas dat dit 'n vorm van seëning was wat van die Jode oorgeneem is, sodat as die apostels dus die hande op iemand lê by sy bevestiging dit 'n teken is dat hy tot kerklike diens geroep is. En gaan dan verder: „En ongetwyfeld is het nuttig, dat door zulk een teken de waardigheid der bediening aan het volk wordt aangeprezen, en ook, dat hij, die geordineerd wordt, er door aan wordt herinnerd, dat hij nu niet meer zijn eigen meester is, maar dat hij aan God en de Kerk tot dienstbaarheid is toegewezen.” (47)

In hierdie lig moet ons die handoplegging sien: dit is nie oordrag van ampsgawes is nie, maar 'n simboliese teken van afsondering tot die diens van die Here. So dui Honig dit in sy Dogmatiek aan as „'n plegtige handeling”; (48) en Bavinck noem dit 'n plegtige inleiding en bestemming vir die amp. (49)

Hierdie handoplegging vind dan ook inderdaad plaas by die bevestiging van 'n proponent in die amp, maar die gees en gesindheid waarin dit geskied is die van Wesel en Emden en daar is geen sprake van oordrag van ampsgawes op die persoon wat bevestig word nie.

In hierdie deel van die roeping is daar volgens arts. 4 en 5 van die kerkorde geen sprake van die teenwoordigheid van die kerkverband nie. Tog vind ons in die kerklike lewe van die Gereformeerde Kerk alhier nog altyd die toepassing van die besluit van die Sinode van Middelburg (Kaap), 1904 wat bepaal dat sowel by die bevestiging as by die losmaking van predikante die kerkverband verteenwoordig moet word deur deputate van twee naburige kerkrade wat genoem word „een commissie van toezicht van wege de Algemene Vergadering.” (50) Hierdie kommissie wat vooraf saam met die kerkraad onder voorsitterskap van die Konsulent die betrokke stukke moet nagaan om te sien dat alles in orde is, het ook opdrag om aan die kerkverband kennis te gee van die bevestiging in die amp.

III. Die bindende karakter van die roeping.

Uit die voorgaande het dit duidelik geblyk dat die roeping nie 'n onverskillige saak vir die predikant, gemeente en kerkverband is nie. Dit is egter nodig om hier nog stil te staan by die bindende karakter van die roeping.

Die gereformeerdes het van die standpunt uitgegaan dat 'n predikant wat volgens die ordelike weg in die amp bevestig is, lewenslank aan die amp verbonde is. Dit is ook duidelik vir die eerste keer bepaal deur die Sinode van Dordrecht, 1578: „Dewijle de Dienaars haar leven lank aan

haren dienste verbonden sijn. . .” In hierdie bepaling word die beginsel van lewenslange diens in die amp dus vasgelê en op grond daarvan word dan twee afleidinge gemaak nl. 1) dat hy nie tot ’n ander „staat des levens” mag oorgaan nie en 2) dat hy ook sy diens nie tydelik mag onderbreek nie, tensy hy ’n gemeente het wat daartoe verlof kan gee. (51) Hierdie bepaling is oorgeneem deur die Sinode van Middelburg, 1581 maar anders geformuleer sodat die beginsel wel gehandhaaf is, maar die afleidinge omgekeer nl. 1) dat hy die diens in sy gemeente, solank die bestaan, nie mag verlaat nie en 2) dat hy geen ander beroep mag kies sonder die oordeel van die Part. Sinode nie. (52) Die Sinode van ’S Gravenhage, 1586 het die redaksie weer verander sodat die tydelike verlate van sy gemeente weggelaat is en in ’n ander artikel opgeneem is, terwyl verder in die plek van die Part. Sinode die Klassis moet oordeel. (53) En so het dit gebly tot vandag toe.

In verband met hierdie uiters belangrike bepaling vestig ons hier die aandag op die beginsel van lewenslange diens en daarna op die afleiding wat daarvan gemaak word.

(i) Die beginsel van lewenslange diens:

Hierdie beginsel kan nie maar deur ’n mens geproklameer word nie, maar moet uit die Woord van God afgelei word. Die vraag is dus of ons uit die Skrif sodanige beginsel kan aanwys? In antwoord hierop het die opstellers van die Gereformeerde stelsel van kerkregering inderdaad Skrifbewyse navore gebring. Ons noem hier net die volgende:

- 1) Johannes 21: 15—17 waar die Here Jesus Petrus tot driemaal in die amp herstel het, sonder enige aanduiding dat dit slegs vir ’n tyd was;
- 2) Hand. 15: 26 waar aangaande Paulus en Barnabas gesê word: „manne wat hulle oorgegee het vir die Naam van onse Here Jesus”;
- 3) Rom. 1: 1 waar Paulus aangaande homself getuig: „’n geroepe apostel afgesonder vir die evangelie van God.” (54)

Uit hierdie skriftuurplekke het die vaders afgelei: Dat die dienaars van die Woord in die N.T. nie eimagtig en eiewillig die amp waarin hulle volgens die weg van roeping gestel is, mag neerlê nie; hulle moes bly tot hulle langs natuurlike weg afgelos is. (55)

As ons egter vashou aan die beginsel van lewenslange diens, moet daar onderskei word tussen hierdie beginsel en die leer van die „onverliesbare ampsgawe” soos bv. deur die Roomse Kerk verkondig word. Die Roomse standpunt blyk duidelik uit die volgende aanhaling: „Het Sacrament des priesterschaps drukt een eeuwigdurend merkteken in die ziel. Vandaar dat het slechts eenmaal in het leven kan ontvangen worden en de priesterlijke macht nooit verloren wordt. Wel kan de Kerk

om bijzondere redenen aan hen, die deze macht bezitten, de uitoefening ervan verbieden." (56)

Rome leer dus 'n lewenslange diens op grond van die „character in-delibilis" wat die amp verkry na wettige wyding.

Hierteenoor handhaaf die gereformeerdes wel die lewenslange diens in die amp maar nie op grond van onuitwisbare karakter nie, omdat die amp nie kleef aan die persoon nie, maar aan die diens van die Kerk. Bouwman sê dit mooi: „Doch de Gereformeerden leeren, dat het ambt niet kleeft aan den persoon, maar aan de dienst der Kerk. Zij zijn van oordeel dat losmaking van het ambt wel mogelijk is, maar dat een dienaar alleen om grote en gewichtige oorzaken den kerkedienst mag verlaten, en dat de Kerken, die hem eenmaal in het ambt stelden, hierover moeten oordeelen." (57)

Op grond van hierdie beginsel van lewenslange diens is die volgende afleiding belangrik: . . „Sal dit hom nie geoorloof wees om tot 'n ander staat van die lewe oor te gaan nie, behalwe om grote en gewichtige oorsake, waarvan die Klassis kennis moet neem om daarvoor te oordeel." (58)

Hierdie afleiding „om nie tot 'n ander staat van die lewe oor te gaan nie" moet in die algemeen geneem word, want daar is wel uitsonderinge moontlik, maar die dienaar en die gemeente moet in die volle bewussyn lewe dat die beginsel „lewenslange diens" is.

Die uitdrukking „oorgaan tot 'n ander staat van die lewe" moet hier ook nader toegelig word: In die Latynse teks van die kerkorde lui dit: „Neque aliud vitae institutum obire possit; dus nie kan oorgaan nie. Die bedoeling van die uitdrukking is: Dat 'n dienaar van die Woord sy predikamp nie mag neerlê om in die plek daarvan een of ander maatskaplike of wêreldlike beroep uit te oefen nie. Bouwman dui dit met die volgende woorde aan: „De uitdrukking tot een ander Staat des levens overgaan betekent: een ander ambt aanvaarden of een andere levenspositie kiezen, zoodat hij den ambtelijken dienst des Heeren in zijne Kerk loslaat, en een maatschappelijk of wêreldlijk beroep kiest." (59)

Die uitdrukking het egter heelwat moeilikheid opgelewer in die praktiese lewe, want die groot vraag is wanneer is dit 'n oorgang tot 'n ander staat van die lewe? Van die begin af het die vaders aangeneem dat die uitdrukking in ruimer en enger sin geneem kan word. In ruimer sin geneem val daar allerlei werkkring wat buitekant die predikamp lê, daaronder—nie slegs alle maatskaplike beroepe soos advokaat, prokureur ens. nie, maar ook professor in die teologie en die geestelike versorging in barmhartigheidsstigtinge. Vandaar dan ook dat die uitdrukking deur die Kerk altyd in enger sin geneem is en daaronder verstaan is 'n maatskaplike of wêreldlike beroep bv. advokaat, fabrikant, dokter in die

medisyne, ens. Maar selfs hierdie nadere aanduiding het nie alle vrae beantwoord nie en selfs vandag lewer die toepassing van die beginsel nog altyd moeilikheid op.

Die kerk het egter nie in gedagte gehad dat die oorgang nooit mag gebeur nie, maar het bygevoeg „tensy om grote en gewigtige oorsake, waarvan die Klassis kennis moet neem om daarvoor te oordeel.”

Die kerkorde som die „grote en gewigtige redes” nie op nie, maar elke voorkomende geval moet deur die betrokke instansies behandel en beoordeel word. Ook by hierdie uitsonderinge dus geld die beginsel dat die betrokke persoon nie eiewillig en eiemagtig moet beslis nie, maar die kerklike instansies moet erken.

Dieselfde beginsel het John Knox ook in „The Book of Discipline” vir die Skotse Kerk neergelê. In Afdeling IV Concerning Ministers and their Lawful Election word die volgende bepaal: „The minister elected or presented, examined and, as said, publicly admitted must not at his pleasure leave the flock to which he has promised his fidelity and labours . . .” (60).

Ingeval ’n predikant hierdie weg nie wil bewandel nie staan dit hom vry om eiemagtig te bedank, maar dan ontsê hy daardeur aan die Kerk die geleentheid om vas te stel of dit toelaatbare redes is en verloor hy natuurlik sy status as predikant.

IV. Die losmaking van die roeping.

Hoewel hierdie roeping lewenslank is, is daar tog in die kerkorde voorsiening gemaak vir die losmaking van die verbintenis tussen predikant en gemeente onder verskillende vorme. Hierdie toelaatbare vorme kan ons gerieflikheidshalwe in twee groepe stel: a) Die wat wel ’n losmaking meebring maar nie finale verwydering inhou nie, soos bv. tydelike losmaking met die oog op studie en emeritaat; en b) losmaking onder besondere omstandighede, bv. aanvaarding van ’n beroep na ’n ander gemeente, losmaking omdat daar geen seën rus op bediening; losmaking weens tugtoepassing en losmaking weens oorgang tot ’n ander staat des levens. Wat die eerste groep betref kan ons hier net vasstel dat dit volgens kerkorde wel moontlik is sonder om die status van die predikant te raak en aangesien dit nie finale losmaking meebring nie (want die emeritus sowel as die predikant met verlof bly nog aan die gemeente verbonde) daarom gaan ons hier nie nader daarop in nie.

Wat die tweede groep betref sal dit nodig wees om hier op een en ander te attendeer aangesien dit nie so voor die hand liggend is nie.

(i) Aanvaarding van ’n beroep na ’n ander gemeente:

Volgens artikels 5 en 10 van die kerkorde is dit moontlik om ’n beroep na ’n ander gemeente te aanvaar. Hierdie beginsel van vrye

beroepe is eie aan die Gereformeerde stelsel van kerkregering wat daar deur die regte van die plaaslike gemeente sterk op die voorgrond laat kom. Die aanvaarding van 'n beroep na 'n ander gemeente is egter reeds vanaf 1574 onder kontrole gestel en konsekwent gehandhaaf tot vandag toe. (61) In verband met die losmaking van die roeping stel ons die volgende vas:

1) Die predikant mag nie die gemeente verlaat op eie beslissing nie.

Art. 10 kerkorde lui: „'n Dienaar wat eenmaal wettig beroep is, mag die gemeente waaraan hy verbonde is, nie verlaat om op 'n ander plek 'n beroep op te volg nie, sonder bewilliging van die kerkraad met die diakens en met toestemming van die Klassis . . .” (62)

Die Kerk moes reeds vroeg hierdie bepaling invoeg om die euwel van rondtrekkende predikante te bestry. Die Sinode van Dordrecht, 1574 het begin met die bestryding deur 'n bepaling dat geen dienaar sy gemeente mag verlaat sonder verlof van die Klassis nie. (63) En van tyd tot tyd is die bepaling gewysig totdat ons dit het in die boaangehaalde vorm.

Die beginsel wat hierin vasgelê is, kom dus hierop neer dat 'n predikant wel 'n beroep kan ontvang en daarvoor ook beslis, maar dat hy nie eiemagtig sy gemeente mag verlaat nie. Die dienaar wat dit wel doen laat sy gemeente in die steek en gaan eiemagtig oor na 'n ander werkterrein; hy verbreek die bande wat met behulp van die kerkverband gelê is. Oor sodanige optrede is die vonnis van die kerkorde: onwettig.

Dr. Kleyn sê aangaande hierdie bepaling van Dordrecht, 1574: „Was een dienaar des Woords elders beroepen, hetzij binnen of buiten de Classe, dan moest hij dit aan de Classikale Vergadering bekend maken en hare goedkeuring vragen.” (64)

So is vanaf 1574 getrag om die kwaad teen te gaan.

2) Met bewilliging van sy kerkraad.

Die kerkraad sluit hier ook weer die diakens in, sodat dit die sgn. Breë Kerkraad moet wees wat die geval behandel.

Wat is die bedoeling van hierdie woorde? Die wettige beroep waardeur die predikant aan die gemeente verbind is, is nie aangegaan vir 'n sekere tyd nie bv. 'n drie of vier jaar. Dit sou dan 'n „kondisionele beroep” wees, soos daar inderdaad vroeër bestaan het in die kerklike lewe en wat selfs nog in die redaksie van die kerkorde van Dordrecht 1618-19 te lese staan. So'n kondisionele beroep is dan net vir 'n tyd aangegaan en kan na verstryking van die termyn ontbind word sonder bewilliging van die kerkraad of meerdere vergadering. 'n Wettige beroep vandag is egter lewenslank en as sodanig dra so'n beroep die karakter van 'n oor-

eenkoms tussen twee partye. In die gewone lewe word sodanige ooreenkomste gemaak met 'n bepaling van 'n termyn vir wederkerige kennisgewing van beëindiging daarvan. Dit geskied by die beroep egter nie, want dit is 'n eiesoortige verbintenis. As daar dus 'n moment kom dat die predikant 'n beroep ontvang en hy die beroep wil opvolg kan hy nie eiemagtig, sonder om die ander party te erken, die verbintenis verbreek nie. Die betrokke partye moet dus mekaar ontmoet en na samespreking moet die bewilliging van die kerkraad verkry word. Jansen sê hiervan: „De band tusschen een dienaar en zijne gemeente is een „bilateraal contract” d.i. een wederzijds verbindend verdrag. Het is eene overeenkomst die met wederzijdsch goedvinden voor onbepaalde tijd is getroffen en daaruit volgt, dat zij ook alleen met wederzijdsch goedvinden weder ontbonden kan worden.” (65).

Die gevaar van botsing ontstaan wanneer die predikant besluit dat hy die roeping moet opvolg, terwyl die kerkraad van oordeel is dat hy nog nie mag weggaan nie of omgekeerd. In so'n geval sal die punt in geding voor die Klassis gelê moet word.

Bouman sê hiervan: : „Welk karakter draagt deze bewilliging? In de 16e en 17e eeu, zoo hebben wij gezien, lag de beslissing feitelijk in handen van kerkeraad en classis, maar sedert de tweede helfte der 17e eeuw werd aan de dienaar al meer de vrijheid van beslissing gelaten. Dit is ook nodig . . . Een beroepen dienaar zal de zaak der beroeping stellen voor het aangezicht des Heeren en van Hem smeeken licht en wijsheid, opdat hij eene rechte keuze kan doen. Hij zal ook indien de verhouding goed is, raadplegen met zijn kerkeraad.” (66)

Jansen sien die bewilliging soos volg:

Eerste stadium—die predikant wat beroep is moet voor God beoordeel en beslis of hy dit aanneem of van die hand wys;

tweede stadium: Hy lê dan die hele saak tesame met sy beslissing voor die kerkraad wat ingaan op al die redes wat hy aanvoer in sy antwoord en

derde stadium: die oorweging van die kerkraad of die redes wat aangevoer word genoegsaam is om te bewillig. (67)

3) Die toestemming van die Klassis.

Afgesien van die feit dat die taak van die Klassis sal wees om ingeval van botsing te oordeel tussen die twee partye moet die wettige roeping losgemaak word met toestemming van die Klassis. Hierdie opdrag aan die Klassis sluit in dat ook van die kant van die Klassis as vergadering van kerkrade in die omgewing, daar bewilliging moet wees voor die vertrek. Daar mag omstandighede wees wat dit noodsaaklik maak vir

die Klassis om te weier—bv. as daar nog net een of twee predikante oorgebly het en een van hulle sou wil gaan, staan dit die Klassis vry om te besluit dat dit beter is dat hy bly. Natuurlik kan uit so'n besluit ook weer netelige verwickelinge voortvloei.

In die Gereformeerde Kerk in S.A. het die Klassis as geheel nog nie die vorm van bewilliging oorweeg nie. In die praktyk word die Klassis verteenwoordig deur deputate van twee naburige kerkrade wat saam met die kerkraad en konsulent ingaan op al die stukke en toesien dat alles volgens kerkorde toegaan; daarna moet hulle kennis gee van die losmaking waarvan hulle saam met die kerkraad en konsulent akte gegee het. Maar dit is nie bewilliging namens die Klassis soos die kerkorde bepaal nie, altans die mandaat van die deputate sluit dit nie in nie. (68)

(ii) **Losmaking van die roeping omdat bediening sonder seën is.**

Afgesien van die normale weg van losmaking van die roeping soos onder arts. 5 en 10 van die kerkorde geskied is daar ook 'n bepaling dat die roeping ongedaan gemaak kan word ingeval die predikant daar nie meer met seën kan arbeï nie. Met soveel woorde staan dit nie in die artikel nie, maar die opening word tog daar gegee. Artikel 11 van die kerkorde lui: „Aan die ander kant sal die kerkraad wat die gemeente verteenwoordig, ook verplig wees om sy Dienaars met behoorlike onderhoud te versorg en hulle nie uit hulle diens te ontslaan nie sonder kennis en goedkeuring van die Klassis en van Deputate van die Partikuliere Sinode.” (69)

In hierdie artikel is twee uiters belangrike sake saamgevoeg nl. die onderhoud van die predikant en sy ontslag. Aangesien ons hier met die losmaking van die roeping besig is, kom slegs die laaste deel hier onder behandeling.

Ontslag van die predikant: In die voorafgaande het dit geblyk dat die predikant wat wettig verbind is aan sy gemeente, nie eïmagtig mag vertrek nie. Hier ontmoet ons nou die ander kant van dieselfde saak nl. dat 'n kerkraad nie sy predikant sonder meer mag wegstuur nie. Die beginsel hier is: die kerkraad mag nie sy dienaar ontslaan sonder die medewete en bewilliging van die kerkverband nie. Mag daar egter omstandighede in 'n gemeente ontstaan, hetsy deur toedoen van die predikant of nie, waardeur dit geheel-en-al onmoontlik is dat die bediening daar met seën voortgeset kan word, dan mag die kerkraad nie die predikant kennisgee dat hy moet weggaan nie, maar moet die hele aangeleentheid voor die Klassis en die deputate van die Part. Sinode gelê word. So 'n Meerdere vergadering sal nie lig daartoe oorgaan nie want die uiterste versigtigheid moet betrag word. Veral sal die motiewe baie goed

ontleed moet word. Hierdie bepaling mag ook nooit aangewend word as 'n tugartikel nie, sodat 'n predikant wat eintlik onder art. 79 k.o. behandel moes word, onder art. 11 van die baan gestuur word teneinde die ergernis van 'n tugaksie te ontloop nie. Daarvoor sal die Klassis moet waak.

Die losmaking geskied in hierdie geval nie deur die Klassis self nie, maar dit kan slegs met goedkeuring van die Klassis tesame met deputate van die Part. Sinode geskied. Gewoonlik word so'n predikant losgemaak van sy gemeente en vir 'n termyn op waggeld geplaas om te sien of hy nie 'n ander beroep kry nie en as dit na verstryke van die termyn nog nie gebeur het nie, moet die Klassis bepaal wat van sy status sal word.

(iii) Losmaking onder oorgang tot 'n ander staat van die lewe.

Hierdie oorgang tot 'n ander staaf van die lewe is reeds vroeër aangedui, maar hier skenk ons net aandag daaraan insover dit 'n middel kan wees om die roeping te ontbind. Die beginsel wat hier geld is „Lewenslange diens” en ingeval die predikant wil oorgaan tot 'n ander staat van die lewe mag hy ook weer nie self oordeel of die redes groot en gewigtig genoeg is nie, sodat hy genoodsaak sal wees om die redes vir sodanige stap aan sy kerkraad te openbaar wat weer op sy beurt die hulp van die Klassis moet inroep. Die Klassis moet dan oordeel of die redes „groot en gewigtig” genoeg is om sy status te behou, anders moet hy sy radikaal verloor.

Oordeel so'n Meerdere Vergadering dat die redes groot en gewigtig genoeg is dan kan daar 'n losmaking van die roeping plaasvind met behoud van status; anders sal dit 'n losmaking moet wees met verlies daarvan. In eersgenoemde geval sal die losmaking nie finaal kan wees nie, maar sekere stipulasies kan aangegaan word om die verhouding tussen die predikant en sy kerkraad te bepaal; maar vir die behoud van sy radikaal moet hy in verbinding staan met 'n kerkraad.

(iv) Toepassing van kerklike tug.

Die roeping van die predikant kan ook in gedrang kom as daar „openbare sware sonde wat vir die Kerk skandelik of ook by die Owerheid strafbaar is” (70) bedrywe word deur 'n predikant. Vir sodanige tugoptrede maak die kerkorde voorsiening en as volgens die ordelike weg met 'n oortredende predikant gehandel is en hy sou sy amp verloor, dan spreek dit vanself dat die roeping ook onder daardie omstandighede losgemaak moet word.

V. Onderhoud verbonde aan die roeping.

Volledigheidshalwe moet ons hier ook aandag skenk aan die onderhoud wat aan 'n dienaar van die Woord toekom onder hierdie roeping.

Hiermee betree ons 'n terrein waar daar oneindig veel voetangels en klemme lê, maar die gedagte is nie om hier in die brede in te gaan op die hele aangeleentheid nie, maar slegs om die beginsels wat hier van toepassing is, aan te stip.

In art. 11 van die kerkorde word die saak van onderhoud vasgelê: „Aan die ander kant sal die kerkraad wat die gemeente verteenwoordig, ook verplig wees om sy dienaars met behoorlike onderhoud te versorg. . . .” (71)

In hierdie bepaling word twee grondbeginsels vasgestel nl. 1) Dat die versorging saak is van die plaaslike gemeente en 2) dat die versorging behoorlik moet wees. Agter hierdie bepaling van die kerkorde lê daar 'n lang geskiedenis van worsteling en wel omdat vanaf Wesel, 1568 getrag is om die saak op die regte spoor te bring en in die daaropvolgende Sinodes is dan ook aanhoudend aan die saak van onderhoud van die predikant aandag geskenk. Die beginsels is nooit losgelaat nie, maar sekere bykomende faktore het die konsekwente toepassing daarvan belemmer. Die Kerke het met die totstandkoming van die Reformasie voor die feit te staan gekom dat die Roomse Kerk met al die kerklike besittings en inkomste bly sit het, en die reformasiekerke moes weë en middele besin om in die onderhoud van die predikante te voorsien.

Toe egter die Roomse Kerk opgehou het om in Nederland te bestaan, het hierdie kerklike goedere onder beheer van die Owerheid gekom, met die gevolg dat die Kerke gedurig aangedring het by die Owerheid om uit die kerklike goedere die traktement van die predikante te betaal. Sodoende het die Kerke wel die beginsel soos vervat in art. 11 bly hou, maar in die praktyk het daar nie veel van tereg gekom nie. Eers gedurende die 20ste eeu het hierdie beginsel in Nederland in volle werking gekom toe die Kerke van die Afskeiding en Doleansie weer genoodsaak was om die beginsel toe te pas.

Die eerste beginsel is dat die gemeente self moet toesien dat die onderhoud daar is. Die predikant is lewenslank verbonde aan die diens van die Evangelie en gevolglik moet hy ook van die evangelie lewe. (72) Ons vaders het hierdie opvatting dat die predikant nie mag diens aanvaar om sy eie behoeftes te voorsien, nie toegepas op grond van die doperse standpunt dat die predikant daarvoor te heilig is nie, maar omdat dit gegronde is op die Skrif en wel 1 Kor. 9: 7—14. Die kerkraad word dan ook genoem as die verteenwoordiger van die gemeente wat verantwoordelik is vir die uitvoering van die saak. Die onderhoud dra ook nie die karakter van 'n salaris nie, maar dit word traktement genoem omdat die gemeente moet sorg dat in die behoeftes voorsien word; die gemeente trakteer dus eintlik die predikant. Bouwman sê ook: „Zij ontvangen geen

bezoldiging in den gewonen zin, maar hebben naar 's Heeren wil recht op al wat zij voor hun leeftocht nodig hebben." (73).

Die tweede beginsel is dat die onderhoud voldoende moet wees. Die kerkorde gee hier geen voorskrif wat die onderhoud moet wees nie, maar gebruik die woord „behoorlik" en daarin lê die gedagte verskuil dat die onderhoud by sy ampswaardigheid moet pas. Die predikant is gesant van Koning Christus en gevolglik moet sy onderhoud sodanig wees dat dit waardig is vir sy hoë verantwoordelikheid.

J. P. JOOSTE.

Potchefstroom.

* * *

- 1) Prof. W. J. Snyman: Die gebruik van die woord „Kerk" in die Nuwe Testament bl. 2;
- 2) Dr. A. Kuyper: Tractaat van de reformatie der Kerken bl. 48;
- 3) Ds. J. J. Knap (C.Zn.): Dogmatiese Fragmenten—De Kerk bl. 221;
- 4) Acta Synode Geref. Kerk 1862 art. 19;
- 4a) Handeling van die 28ste Sinodale Vergadering van die Gereformeerde Gemeentes 1945, bls. 21—24;
- 5) Die Drie Formuliere van Enigheid en die Liturgie bl. 22 (art. 27);
- 6) Dr. A. Kuyper: Tractaat van de reformatie der Kerken bl. 17;
- 7) Idem bl. 18;
- 8) Ds. J. J. Knap a.w. bl. 187;
- 9) Joh. Calvijn: Institutie deel III bl. 61 (vertaling Sizoo);
- 10) Dr. A. Kuyper a.w. bl. 60;
- 11) Dr. H. Bouwman: Gereformeerde Kerkrecht deel I bl. 346;
- 12) Dr. H. H. Kuyper: De Opleiding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden bl. 179;
- 13) Dr. H. H. Kuyper a.w. bl. 205;
- 14) Dr. H. H. Kuyper a.w. bl. 190;
- 15) Acta Synode vd. Geref. Kerk 1862 art. 22;
- 16) Kerkorde van die Gereformeerde Gemeentes in Suid-Afrika art. 3 bl. 18;
- 17) Ds. Joh. Jansen: De Kerkenordening (van de Diensten) bl. 101;
- 18) 3 Joh. vs. 9 en 10;
- 19) Handeling van die Apostels 9: 16;
- 20) Ds. J. Jansen a.w. bl. 102;
- 21) J. Calvyn: Institutie deel III bl. 65 (vert. Sizoo);
- 21a) C. Hooijer: Oude Kerkordeningen (1563—1638) bl. 9 art. 25;
- 22) Dr. F. L. Rutgers: Acta v.d. Nederlandsche Synoden der 16e eeuw—Weselse Arts. Hs. II 1, bl. 13;
- 23) P. Biesterveld en dr. H. H. Kuyper: Kerkelijk Handboekje bl. 226 (sub. art. 3);
- 24) Dr. H. H. Kuyper: De Opleiding tot den Dienst des Woords, bl. 205;
- 25) Lukas 6: 3; Johannes 6: 70; Gal. 1: 1; Math. 4: 18, 19; 1 Kon. 10: 16 en Hand. 1: 13—26;
- 26) Kerkorde v.d. Geref. Kerk in S.A. art. 4, bl. 18;
- 27) Kerkorde art. 4 bl. 18;

- 28) D. J. Jansen a.w. bl. 123;
 29) J. Calvyn a.w. III bl. 70 (vert. Sizoo);
 30) Biesterveld en Kuyper: Kerkelijk Handboekje; Weselse arts. Hs. II 2—6; bls. 6, 7;
 31) Idem Weselse Arts. Hs. II 4, bl. 6;
 32) Idem Acta Emden ,1571 art. 13 bl. 37;
 33) Idem Acta Dordrecht, 1578 art. 4 bl. 96;
 34) Idem Acta Middelburg, 1581 art. 4 bl. 143;
 35) Idem Acta Dordrecht, 1618, 18 art. 4 bl. 226;
 36) Kerkorde van die Geref. Kerk in S.A. art. 4 bl. 18;
 37) Ds. J. Jansen a.w. bl. 147;
 38) Kerkorde v.d. Geref. Kerk art. 4 bl. 18;
 39) Dr. H. Bouwman a.w. deel I bl. 399;
 40) Acta Synode v. Geref. Kerk in S.A. 1913 art 121 s.v. Bylaag XII bl. 100.
 41) Kerkorde v.d. Geref Kerk art. 4 bl 18;
 42) Hand. 6: 3—5; 14: 23 en 2 Kor. 8: 19;
 43) G. Voetius: Politica Ecclesiastica II bls. 560—563;
 44) Kerkorde v.d. Geref. Kerk art. 4 bl. 18;
 45) Biesterveld en Kuyper: Kerkelijk Handboekje; Weselse Arts. Hs. II, 12 bl. 8;
 46) Idem Emden Acta art. 16 bl. 38;
 47) J. Calvijn: Institutie deel IV iii 16 bl. 70 (Sizoo vert.)
 48) Dr. A. G. Honig: Handboek v.d. Gereformeerde Dogmatiek bl. 755;
 49) Dr. J. H. Bavinck: Gereformeerde Dogmatiek deel IV bl. 419;
 50) Acta Synode Geref. Kerk S.A. 1904 art 132;
 51) Dr. F. L. Rutgers: Acta Nederlandsche Synoden der 16e eeuw art. 7 bl. 236;
 52) Idem bl. 378;
 53) Dr. Rutgers a.w. Acta 'S Gravenhage arts. 10 en 12; bl. 490;
 54) S.v. 1 Kor. 9: 16; 2 Kor. 5: 14 en 2 Tim. 4: 16;
 55) Voetius bewys in Pol. Eccl. III bl. 660- 661 dat dit nie geoorloof is vir 'n predikant om 'n gewone burger te word nie;
 56) J. F. de Groot: Handleiding bij het Katolieke Godsdienstonderwijs bls. 205—206 (aangehaal by J. Jansen De Kerkenordering bl. 335).
 57) Dr. H. Bouwman a.w. deel I bl. 462;
 58) Kerkorde v.d. Geref. Kerk in S.A. art. 12 bl. 20;
 59) Dr H. Bouwman a.w. deel I bl. 462;
 60) John Knox: The History of the Reformation of Religion in Scotland bl 370;
 61) Dr. F. L. Rutgers a.w.: Acta 1574 bl. 120; acta 1578 bl. 236; Middelburg, 1581 bl. 379; 'S Gravenhage, 1586 bl. 489 en in Kerkelijk Handboekje (Biesterveld en Kuyper) bl. 228;
 62) Kerkorde v.d. Geref. Kerk in S.A. art. 10 bl. 20.
 63) Biesterveld en Kuyper: Kerkelijke Handboekje bl. 66;
 64) Dr. H. G. Kleijn: Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeent bl. 79;
 65) Ds. J. Jansen a.w. bl. 272;
 66) Dr. H. Bouwman a.w deel I bl. 446;
 67) Ds. Jansen a.w. bl. 276;
 68) Acta Synode Geref. Kerk v. S.A. 1904 art. 132;

- 69) Kerkorde v.d. Keref. Kerk in S.A. art. 11 bl. 20;
 70) Idem art. 79 bl. 34;
 71) Idem art. 11 bl. 20;
 72) 1 Kor. 9: 7—14;
 73) Dr. Bouwman a.w. deel I bl. 454.

Geraadpleegde werke:

- 1) Acta van Sinodes v.d. Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika—veral dië van 1862, 1904, 1913 en 1945; ;
- 2) Dr. H. Bavinck: Gereformeerde Dogmatiek deel IV, J. H. Kok Kampen, 1918;
- 3) Dr. G. C. Berkouwer en ds. G. Toornvliet: Het Dogma der Kerk, Jan Haan N.V. Groningen, 1949;
- 4) P. Biesterveld en dr. H. H. Kuyper: Kerkelijke Handboekje, J. H. Kok Kampen, 1905;
- 5) Dr. H. Bouwman: Gereformeerd Kerkrecht deel I, J. H. Kok Kampen, 1928;
- 6) Dr. M. Bouwman: Voetius over het gezag der Synoden, S. J. P. Bakker, Amsterdam, 1937;
- 7) J. Calvyn: Institutie (vertaal deur dr. A. Sizoo) Naamloze Vennootschap W. D. Meinema Delft, 1949 dele I tot III;
- 9) Mr. A. F. de Savorin Lohman en dr. F. L. Rutgers: De Rechtsbevoegdheid onzer Plaatselijke Kerken, J. H. Wormser Amsterdam, 1887;
- 9) Mr. A. S. de Blecourt en dr. N. Japiske; Klein Placcaatboek van Nederland, J. B. Wolters U.M. Groningen, Den Haag, 1919;
- 10) Drie Formuliere van Enigheid e.d. Liturgie v.d. Drie Hollandse Kerke, S.A. Bybelvereniging, Kerkstraat 9, Kaapstad, 1936;
- 11) Dr. C. J. H. de Wet: Die Kollegiale Kerkreg, H. A. van Bottenburg, Amsterdam, 1921;
- 12) Prof. dr. J. du Plessis: De Gereformeerde Kerk in wording en werking Stellenbosch, 1925; ;
- 13) Prof. J. du Plessis: Die Gereformeerde Kerk en Kerkregering gehandhaaf teen prof. dr. J. du Plessis van Stellenbosch, 1925;
- 14) H. C. Hooijer: Oude Kerkenordeningen 1563—1638, Joh. Nommes & Zoon Zalt-Bommel, 1865;
- 15) Richard Hosken; Laws of Ecclesiastical Polity (Books I—IV), J. M. Dent & Co. London, 1907;;
- 16) Dr. A. Honig: Handboek v.d. Gereformeerde Dogmatiek, J. H. Kok N.V. Kampen, 1938;
- 17) Ds. J. Jansen: De Kerkenordening v.d. Gereformeerde Kerken in Nederland deel I, E. J. Bosch J. Bzn. Nijverdal; 1917;
- 18) Ds. J. Jansen: Korte verklaring van de kerkenordening, J. H. Kok Kampen, 1923;
- 19) Ds. J. Jansen: De bevoegdheid der Meerdere Vergaderingen, J. H. Kok Kampen;
- 20) Dr. A. Kuyper: De Tractaat v.d. reformatie der Kerken, Høveker & Zoon Amsterdam, 1883;
- 21) Dr. A. Kuyper: Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid deel III, J. H. Kok Kampen, 1909;
- 22) Dr. H. H. Kuyper: De opleiding tot den Dienst des Woords bij de Gereformeerden deel I Martinus Nijhoff 'S Gravenhage, 1889;

- 23) J. Knox: The History of the Reformation of Religion in Scotland edited by C. Lennox, Andrew Melrose, 16 Pilgrim Street London E.C., 1905;
 - 24) Ds. J. J. Knap C.zn.: Dogmatische Fragmenten—De Kerk—J. H. Kok Kampen, 1914;
 - 25) Dr. H. G. Kleyn: Algemeene Kerk en Plaatselijke Gemeente, C. Morks J.zn. Dordrecht, 1888;
 - 26) Kerkorde v.d. Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika, 1948;
 - 27) Kerkenordening v.d. Gereformeerde Kerken in Nederland, Hoveker en Wormser Amsterdam, 1913; ;
 - 28) J. G. MacGregor: The Scottish Presbyterian Polity, Oliver & Boyd, Edinburgh, 1926;
 - 29) Dr. F. L. Rutgers: Acta Nederlandsche Synoden 16e eeuw, Martinus Nijhoff 'S Gravenhage, 1889;
 - 30) Dr. F. L. Rutgers: Het Kerkverband der Nederlandsche Kerken . . . J. H. Kruyt A'dam, 1882;
 - 31) Dr. F. L. Rutgers: Kerkelijke Adviesen I, J. H. Kok Kampen, 1921;
 - 32) Dr. H. C. Rutgers: Kerkelijke Deputaten, J. H. Kok Kampen, 1910;
 - 33) S. R. Sohm: Kirchenrecht, Duncker & Humbolt Leipzig, 1892;
 - 34) G. Voetius: Politicae Ecclesiasticae deel II, Amsterdam;
 - 35) G. Voetius: De zichtbare en georganiseerde Kerk (vertaal deur Rudolf en Fischer) J. H. Kok Kampen, 1902.
-